

På 1830 och 1840-talen hade nästan alla bönder i min barndoms-
by, Sigis laryd, var sin brännvins-panna; detta ent. vad min far
har berättat för mig, och hans far, alltså min farfar utgjorde
intet undantag därför. Både hans och farmors förfäder ha-
de varit bönder och, som man sade: "rett sig bra". Genom omstän-
dligt förtärande av spritdrycker blev arbetet efter att och skul-
derna blev så stora att gården måste sålras till dem som
hade fordringarna. Farfar som kallades Jonas Daniels son d. y.
synde från hustrun och barnet (min far) som då var 1 1/2 år gammal
lämnade dem i yttersta fattigdom att klara sig själva.

Någon fattig penning tog farmor inte emot och han liggde al-
drig något av sina f. d. jämsalika; övriga "sammarer" i byn.

Det blev därför för henne och gossen en hård kamp för
att hålla livet kvar. Genom en hennes frände: "Kamfrän" på
"Höravälle" i samma by beröddes han tillfälle att få flytta in
i en yttre liten och bristfällig & luga ritken stad på bygataus
mark. Han var skicklig till att spinna väva, sticka & lunnor
m.m. handslöjda, och spinnerskens lura jämte vävstolens dunkande

ACC. N:R M. 12176:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

var den vaggning som blev gossens under bäst och vinterkvällarna. Han var, som nästan alla kvinnor på den tiden, duktig till att väva alla slags grovare vävnader av hemadlat lin, såsom till säckar av "skäklafelt," linnekläder av grovsprunnet lin till såväl mans- som kvinnokläder samt det finaste lin borddukarnas finare lakan, "särkar" och skjortor. Säckarna användes till att packa båd till köarna uti, ävensom till att ha mjölet lagrat. Han kardade och spann lillika vöthår till trådar vilka användes som "öf" i den väv som skulle bli tvärläcken och ibland läcke på färskins-fällen som användes i "kyrskrinndan" och "äkravagnen". Dessa läcken var mycket varma och användes icke sällan till bäddläcken vintertid. Jag nämnde något "särk" härnan. Dessa skulle vara av två slags väv, nämligen finare väv till ärmar och "liv" vilket skulle rätta lite nedan midjan, samt grov väv till "nederdelen" vilken skulle rätta nästan till fotknölarne. Drunkolsanger användes aldrig av allmogekvinnorna i den ort det här är fråga om vid denna tid. Av ullgarvet "band" d. v. s. stickades

Strumpor med "benlingar" så långa att de räckte nästan upp till knäet såväl för kvinnor som för män. Han hade också en "bandsol" varpå han vävde olika slags band samman: strumpeband, förklädesband, m. fl. sorters. Ett strumpeband skulle lindas som strumpan sträckt under strumpans överkant för att hålla strumpan uppe så att den ej "fåsade" ner.

När vintern var tillvända och bönderna behövde "hjälpe" med att "Risa ängar" d. v. s. med handkrafta draga tillammans lön och ris i gården och slåtterängar samt bränna lön o. ris, deltog han i detta arbete och då fick han förutom mat, även en och annan litet slant som ersättning. Dagsverket började så snart det blev så ljus att man kunde se vad man gjorde och slutade i skymningen. Då hade det varit runt 3 qv. där: frukost, middagsmål och "meraften" vilka inföll kl. 8-12 och 5. Nu blev det ju också lite mat till gården och detta var välkommet. När så slåttan kom var han "riks- sekering" d. v. s. drog samman det slädda gräset i "breor" samt, då det var vattnet jukt mark, bära gräset upp till "laggarvä", d. v. s. förhöjningen av marken här o. var, där det skulle lösas till till

ACC. N:R M. 12176: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Då gräset "legat på brea" ett par dagar och var soltorkat skulle det bäras in i de hölador som varit placerade här o. var i utskärrarna. Då var det "kvinnogöra" att räpna samman höet i "fannar" och om man hann med det, lägga fannarna i "löjari" (ett redskap av 2 träjagar sammanklumpade på ett bunnrikt sätt med stora snören av "linnebast" eller hampor) samt hjälpa bäraren att "löfta på byran". Slakten var ett hårt arbete både för den som skilde och räpade, oftast började arbetet kl 4 på morgnen och slutade vid 7 eller 8-tiden på kvällen. Ett särskilt stort gräs som kallades "stagg" var stort och hårt, skildes hållst på morgnen då daggen ännu höll det fuktigt, eller rengörarsdags. Mat intogs 5 ggr. pr. dag under slaktertid. Frukost var kaffe (kokt på "böna" hos de förmögare, men rostad korn eller råg hos mindre välsituerade) och en biskottsostskiva eller "kingla" av korv eller smör o bröd. Detta intogs före arbetets början och kl 8 var det "davi" som oftast bestod av rålling eller "doppi" kokt av mjölk eller vatten samt kornmjöl. Sam dryck, även kallad "köpl" hade de flesta antingen hembraggt dricka av malt, eller mjölk, men det fanns en och annan som hade kört S. K. persik, laggt av björksoff.

Sam på våren kappats ur stora björkar och redan jätt i träskor
med lillbjölfs av tillrätt blannande par, (en väst som allmänt
förekommer här i orten vid sjöar och mossar och vars blannad
påminner om ett sädeskörn av 6-radigt körn.) Samt redan kappats
på kaggar eller andra kärt som kunde tillslutas vät.
För att få björklag borrhades en björk nästan in till dess mitt-
punkt. I det borrhade hålet inlogs en ~~en~~ annan träkil
(varuti borrhades ett hål "ändlängs". Genom hålet i denna trä-
bit rann eller droppade björkens saft ned i ett brännbar, vilket
i en slave av järn eller trä hängts eller krokats på den ihöl-
ige trälifsen. Från en medeltor björk kunde på detta sätt utvin-
nas upp till 10 liter på såväl natt som dag. På liknande sätt kun-
de man tappa även lönnen vilket hade sötare saft än björken.
Sam såes hade de flesta d. h. isberband, en slags korv tillagad
vid jättiliden föregående år. Denna slags korv kallades också "häng-
ridder". Den hade krokats på slänger över kökspisken föregående
nätter och var mycket salt. Middagen intogs kl. 12. Det var un-
der & lättern nästan samma mat som till "Jones". Alla mål-

Sider användes betydande kvantiteter bröd, oftast av sammansatt groft rågbröd. Merparten kom bl. 5 och bestod oftast av bröd, som någon av nämnda drycker, sällan dock kaffe om arbetet var förlagt till utöfret betögen & lättermark. Oftast prägjade arbetet till bl. 7 och så blev det sista målt för dagen omkring bl. 8. Det var sabbdag i minst 12 timmar ty de flesta hade en två timmars middagsrast då man: "ror medda" ja så gick den ens dagen efter den andra, väl ibland bättre eller sämre, men de 7 böndernas milkor var nästan likartade, och skillnaden var icke stor. De flesta bönderna "brände fäls" d. v. s. lagade till & vedjeland att så råg på under höstetid. Dessa "fälsor" skulle huggas ned under hösten, brännas under våren samt besås följande höst. Elden ländes medan bräden var okvistade och det blev rot och aska av såväl grenar som mossor och fjung. Flammorna bortförskades eller användes till att "hägnä" bring fjällen för att de övriga marken behöfde djuren icke skulle komma ditin och fjädras såden då den börjat växa. Den sådda sägen skulle handkrattas ned i askan och myllan med s. s. fälskratta ———— som en konisk gren eller mindre trädstam med inbarrade pinnar. Detta ar-

bete var ett bland de svåraste och smuckigaste som kunde förkoma
ma. Lenn-Lina, d. v. s. min farmor som jag här berättar om, var med
även om detta svåra arbete. Med den lilla blödsplagg öppna och
vida medbitt, uppsamlade den morsa så det rot och den jord och aska
som lågen i ånda stod som en rök kring de arbetande. När detta
arbete var slut började linganspöckningen. Detta blev lite mer förfärande
på än dagsverken ty han kunde få ånda till 3 delar (= 50 öre nu).
för ett fot ränsade ligan. Från en sådan linganspöckning då hennes
pojke var med med i skogen har han berättat för mig följande:
"jag gickade krösen på en tur och kände att något stack till i en
av mina fötter och 'skrek' (ropade) på mor, då jag fick se att jag trampat
på en orm, att han bitit mig. Då skrek mor: 'Pessa och drick luer'."
och jag gjorde som han velle och då ormen kuggat gjorde mig in-
genting. Det var nämligen en folklov, att om en människa som blev
ormbiten, kunde hinna med att dricka något rot samma kvad, före att
ormen hunnit få något att dricka, kunde giflet icke göra någon
vården på människan, utan det blev istället ormen självsam
märkt så so sitt eget biff.

Då pojken växt upp och själar kunde säga fjäms fick väl modern
det likt bättre, men då hon dog år 1878 visade bouppteckningen efter
hemmet i Lillgäddan Nr. 10:50. Den nägarbunden välbärgade bondedottern
och handhufvuden hade genom sin minnelse förvillande fått framlä-
pa till sig i försäkelser och nöd. Från hennes gasses bondans och ung-
dams är vilka jag hälsat till honom själv berättat. Ett brev till
mig som ligger här framför mig dat. Dec. 1903 skriven han bl.a:
"Ni må tro det var inte så gott på den tiden när jag väste upp
som nu, jag kom ut vid 8 års ålder att se efter barn och "gå-
vall" (d.v.s. vassa boskap o. får) (skriv. annu.) se ja va 12 år. O vad ja har
gräbit i vilda skogar öfver 3 mil i från hemmet, dåliga kläder
och intet på fötterna och så ble ja sjuk. Leck sen fjämsade jag kön-
ner från ja va 15 år men döner "stor inte bi" (d.v.s. rätte g. till) (skriv. annu.)
se kläder. Jag har lemnat hus för 75 öre pr dag. Vi mesbrannars tiden
feck vi börja arbeta kl 3 fm. och sluta kl. 9 fm och mala oss själva
(d.v.s. på egen kost.) (skriv. annu.) och gå o bli sommarlänga dagar för
18 skilling eller 38 öre börja när sol gick upp och sluta när
det blev "skumt") = mörkt (skriv. annu.) O svära tiden, då är bra

att jag har det som jag har att såhant jag har, ja ä nej, Gud vare
sak och lov amen. Bränn upp detta när ni läst detta. ajö!"

En länsantiquarie läste det nämnda brevet för några år sedan och hans
kommentar lät: "En del kulturhistoria på ett litet ark. papper"

Under 1860-talet då han blivit bekant med en flicka och de beslutat att
gifta sig blev frågan var ska vi bo? För den som icke ville bli en Hede
eller arbeta vid ett jernbruk (nummeradeja vid Flensborg i Mecklen-
borg. Cerefors i Hedeberga) fanns inget annat alternativ än att sjöar bygga
sig en stuga. Han beslutade sig för det senare alternativet och i slutet av 1860-
talet var denna stuga färdig att boga, emot icke blott honom sjöar med
huset utan även hans gamla mor. Stugan är i. a. 4 met. lång och nära
3 meter bred. Den uppfördes på b. k. "Svinarall" i närheten av byn
och nära intill byns gemensamma "rågplan". På denna plats kravsä-
des däckplankor av furu och gruv och försades av byns bänder
med otökar. Lätt stolar där de försädes. Vid rågång av däckplank
gick det till så, att stöckarna rullades på långa skenor upp på
lågna låga bänkar, så låga att en man ledigt kunde gå
rakt under dem. När stöcken placerats på bänkarnas börjades

Sågningen så att en man gick på plankor placerade på varsin sida av stocken, med en fot på vardera plankan och den andra musen gick under stocken på marken. Så kogs med Sth. Krist-
hina mätaren var sågstämnen kunde vara, och så var det bara att sätta igång. Det var ett oerhört ansträngande arbete och betalningen övergick sålhan 6 daler pr dag.

Före tiden då glasbruket Gadderås anlades, vilket skedde i början på 1870-talet, var skogen i ringa värde. Förstom nämnts
lillverkning av täcksplank, bilades "sparrar" d. v. s. bjälkar vilka köptes till Halman för att där försälgas. Det var ett påfrestande arbete med utförslingen till landsvägen Halman - Värje.
Vagnen eller Bjälkarna, vilket dessa som användes, det föra på samman vår o. här, de senare då det var slädföre på vintern, måste "ledas". Detta lättyck så att framvagnen skildes från bakvagnen, varefter dessa placerades så att vardera vagn kom i var sin ändan av de långa bjälkarna. Framvagnen styrdes av dragarna genom, för hätt skakeln och för otar "träkten". Den bakre vagnen styrdes genom en i

raguens Axel fastlaid lång brästäng, i vars öfversta ände en
man gick och stynde. Detta var nödvändigt på grund av
vägarnas månghundraade släpre eller mindre brötar,
vilka säkerligen följde de ursprungliga ridslingarna.

Framställning av kot i Kolmilar ute i skogarna var ett
annat sätt att använda skogen till och de framställda
skolen köptes i s. b. Holbyssar till Cerefors Mar ugri och
Hammars medje, vilka anlades, tror jag, någon gång på 1700-
talet. Holbyssen liknade en stor korg flätad av blyv-
da ene eller hasselgrenar och skulle innehålla för en van-
lig "slig" kot 12 lunnar och för en "storslig" 24 lunnar.

En sådan lunnar rymde 6 kub. fot. Hur mycket penningar kom
betaldes för täcksplank, sparrar eller till kot vet jag icke men för
en fann ved (= 2 1/2 kubikmeter ungefär) betalades framkörd och
upplagd vid glasbruket vid anbringⁱⁿ 1885 betanar 2.50. Hur mycket
rotvårdet i skogen under sådana förhållanden kunde vara, är lätt
att räkna ut. För att belysa den fattigdom som den rjåvägande
sanden kunde under vitt jag anföra ett par exempel: Min äldre

ACC. N:R M. 12176:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Brodern blev anställd hos en bonde, Peter Ockron i Sigulungd, år 1878
för att valla bondens får. Mat fick han icke av bonden men han
blev lovad att få ett öre pr dag. Han skulle då föra fåren ut
i skogen på morgnarna och valla dem hela dagen samt på kvällen
föra dem välbehållna hem. När han sålunda vallat i 19
dagar begärde han att få sina förfäranade 19 öre men bon-
den svarade att han själv ej ägde ett enda öre, och skulden
är obetald den dag i dag år 74 år efter arbets utförande. Emellertid
blev det icke mer vallande av fåren för hans vidkommande.
Litet längre fram i tiden var brodern i Gäst hos en annan
bonde i byn och blev skickad iväg till byns handlare, vilken
bodde ca 2 km. från själva byn, att köpa i byns utkant, för att köpa
för 5 öre smus. Han skulle "örja" ha kredit på smuset men nekades
denna kredit med orden "Säg du till Pål-Ockron, att när han
har betalat då han "örjat" först, skall han få smus". Den bonde
i byn som hade det då ekonomiskt sett var den som mig
annannde fjärbarnaren. Självt arbetade jag hos en bonde vid
15-årsåldern i samma by en hel sommars och allt ifrån mid-

Samman fram till rågsbården i Augusti. Hade vi insett bröd på
bordet, utom leude på s. b. Kroppkakor, vitt och råttung kött i vat-
len eller mjölk. Jag badde hemma hos mor o. far om nätter och
rändagar och då jag talade om hur det var hos borden sade
mor: "Å-e-tyck" han lilla vet, på du brö för då ä du enda vi ha.
Jag kom, utom att överdriva, säga att icke många råttor smakat
mig så gott i mitt länka och strävsamma liv, som brödet den
gången gjorde hemma hos far och mor. Jakt bedrens icke
mycket av bänderna utom enstaka gånger på höstarna då man "vakt-
lade upp" fjäder och orre samt senare på natten sköt de va för lyp.
Denna jakt tillgick så att då skynningen började märkas tog man
plats där i skogen man kunde förmoda att fjäder och orre
fanns. Då en fjäderlapp flög upp och satte sig på "nattkvist" hördes
3 kraftiga ringslag då han med klorna tog fast i grenen. Då
hade den som "vaktade" en käpp eller gren i den riktning han
hört uppslaget, och likadant tillrägagningsrätt skedde för varje
nytt uppslag. En fjäderhäna hade lättare ringslag än luppen
och om det var en orre eller orrhäna var ringslagen ännu

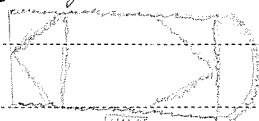
littare. När mörkret fälnat smög sig vaktaren lyst bort
för att hemifrån hämta "löre" d.ä. tjörved och "vabflyckla".
Det senare redskapet var en kasse av geruskenor cirka 30 cm hög
och 18-20 cm i genomsnitt i samt cirkelrund. Denna lykt-
fästjardes vid dess överkant, vid en gaffel av järn så att den all-
tid intog ställning rätt upp. I gaffeln fastsattes ett c. 3 meter
långt långt träskäp så att lyktan räckte ett bra stycke
över skyttens huvud. I kassen eller lyktan plochades in fäst
med smicklaret "löre" för att tändas till brasa då rökan det efter
den uppflygna fågeln började. Men först då man kom fram
till det ställe där vaktaren ställt så han hörde uppslaget skulle
man upptända en liten eld. Vid elden skulle en man stanna
hvar medan skytten och lyktbäraren började sakta gå i den
riktning fågeln droddes ritta. Vissa signaler var överenskomna
merendels så att om lyktbäraren gick för långt åt höger viss-
lade eldvaktaren en gång och om han gick för långt åt vän-
ster 2 ggr, men lät inte höra någon signal då lyktbäraren gick
rätt. Den särskilda skulle uppgöra en ny eld då han

gott v: 25 met. och oftare om det var mycket kuperad terräng. På så sätt blev det småningom en rak linie av eldar från uppvaktplatser till fågel. För att icke bli bländad av ljuset skulle skytten alltid gå först. På detta sätt sköt mycket fågel på de mörka höstkvällarna. Fiske bedrens ej vidare då den sjö byns ägar gränsade emot lag o. a 3 km. från byn. Men byns jägare och mästarskytt var Anders Peter Blom, vanligen kallad "Kite-Blom". Han bodde i en sluga med ett rum utan sävel för sluga kom hök samt med ingång direkt från marken. Då hans hund jäger dog av ålder fick jag tjänstgöra i jägers ställe. Jag var i 12-13 årsåldern då. När Blom fick se harspår i snön fick jag befallning att följa spåret och ropa eller som han sa: "höjta" då och då. Han sköt flera harar på detta sätt och min ersättning för varje hare var 10 öre. Jag tror knappast att han själv fick mer än 75 öre i 1:de. då byns handlare, som köpte med höl efter varor både i Ny-Åra och Klarna, försålt hararna på detta stället. Men roligare var det att springa efter arrar och fjädrar då de satt uppflugna, de fanns i björkar och de senare i tallar och åt respektive björkknopp och tallbarr.

Blom själs salt i "örkojan" sammanflätad av grannar med
skottkål åt de bräda varuki han, fastbundna i en lång sling placerad
sina "bubbaner" förvillande lika varre och fjäder från avstånd
sedda. Sen jag fick se foglarna sitta i nämnda bräda så var det
min uppgift att försöka komma så i berängen att foglarna
satt mellan mig och de på långa avstånd synliga bubbaner-
na. Då skulle jag ropa och eller klappa i händerna så att
foglarna flög upp och som de tållkopsdjur de är skrymte de
oftast färden till bubbanerna där de typiskt utskalles för Bloms
värbuktade skott. Det var morgnar då vi kunde få 2-3 fog-
lar. Ett mindre tilltalande fångstmetod var de fällor = "giller"
som han utplacerade i berängen för att fånga foglar, harar
och s.o.m. råkar uti. Först lades en sammanhängande, i brokar
och krumkurvler slingrande lina var av enebuskar hundra-
tals meter lång. Där och var i "vallen" lemnades en mindre lucka
öppen och i dessa luckor anbringades gillret, resp. fällan. Då bara
eller fogeln kom till luckan hängde han sig in där och stötte
då mot en pinne som, då den på minsta vis rubbades, utlöste luckans

full. Jäml förtod jag icke då det aridderliga, för att icke använda ett starkare
ord, för en i ett sådant handlings sätt mot djuren. Det var i Bloms
stuga jag första gång hörde ordet "socialist" uttalas. Min far brukade
gå till Blom för att bli harkligt, ty han var byns harklippare och
jag hade troligen mina vanliga ärenden dit. Blom berättade för
far om, som han uttryckte sig: Den "förkräckliga guds förnekan de läran".
Jag minns icke mer om det förlöpande samtalet än fars kommentar:

"Com då ä' kuss velja att då ska ble så, då ble då så, älla ble
då att inte". Troligen på grund av det långa ordvärdet till kyrkan
(2 gamla bevarade mist) var det icke så ofta bönderna besökte gudsfjär-
sten, men vid begravningar var samtliga vuxet folk med till
kyrkan. Jag kunde väl vara omkring 12 år då en sådan
begravning skedde och den har etat sig fast i mitt minne
till följd av fars berättelse därav. Emedan begravningrakten
skulle ske före gudsfjärstens början, vilket skedde kl. 10 p.m., måste
likskjutten gå från byn redan kl. 7 p.m. då det tog väl 2 1/2
timme att föras till kyrkan. En likskjutts fick nämligen icke
köras fortare än i sakta "lunk" om gammal sed skulle

inläggas. Det var mörkt på hälmargonen då likskjutnen gick
förlor där vägen från där vi badde, löpte ut på kyrkavägen.
Liksamt vid varje hus i byn där skjutnen gick fram, såvissam
där väg från backad avslut till kyrkavägen var utlagd. Skottet
gav ut i form av en slags "triumfbåge" till form anslagen
med valvrand eller spetig båge. samt vis av en eller
gran skott såväl före som efter bågen. samt den dades ini-
tialer J.H.S. till höger om färdriktningen, inlagda i särskild ram av emis
med svart botten av finsiktad kalkfyllt samt baksfäver av vit sand
eller av sådan ej fäns, av vanlig sand. I det anmärkta fältet var alla
av vit sand vilken tämligen vid det märklagena. Gadderås glasbruk,
s. k. glas sand. Lik skjutnen drogs av två svarta hästar, såsom sed var vid
någon begravning i Madesjö socken vid denna tid. Emellertid hade kyrkan
den icke hunnit långt på vägen förr än han märkte att hästarna
bröts det lätta fordonet, lösgjorde snettas så att fradgan frambröt
vid i bringa s. länd. De som kom i en rad skjutnar efter upp-
manade kyrkan att försöka lösa lite fordon så att de ej kom
för sent till kyrkan, vilket ansågs vara ytterst skamligt.

Härfyllt svarade kusken: "jag kan icke ritta och träcka och slå
härarna." "Ni se väl själve hur tungt lass di har". När "liktaget"
kom till Ljusbergs backe måste han stanna och lätta lilla hästar-
na rakta en stund och resultatet av resan blev att de kom
försent för att jordsättningen skulle komma i före gudsfrän-
den, ritken började kl. 10 p.m., utan måste uppskjutas till
efter densamma, ritket ansågs för mycket rankedande.
Enligt folktron var det "den fula" jävel som äkte på lik-
skjutsen, varför den var så tung att draga. Då vi är inne på
mystikens område vill jag mig berätta en sägen från
byn och orten däromkring. Det var en "storkyr" som kalla-
des för "Padon" ritken "sköt" med att han hade stulit och
samlat så mycket pengar att flera "kopparkrutor" skulle
vara gämda i "Padons kula" fulla med guld och silver så
väl myntat som amputat. Öfriga voro de dagar som folk
sökte efter denna "kula" - bestod som skulle vara belägen
på "Stensjö" mark. Till denna rjö gränsade följande byar och
eller gårdar: Smedjerik - Råås och Sigis laryd och i Sidsnämnd

by var det särskilt ett ställe som låg mycket oförgångligt till och
som allmänt i orten bar namnet "Padans Kula". Som barn besökte
jag stället, inte för att röka skatten, utan för att plöjka blivna
för vilka jag kunde få 10 öre för en "kanna", d.ä. tre liter. Trakten bestod
av mäktiga flata klippblock och faktiskt fanns en samling av
stenhällar i en backslutning. Ingen hade vågat försöket
att krypa ditin så vitt jag vet och jag var mest rädd för
ormar, och vågade ej heller försöket. "Pa-dan" blev bagen och
halls huggen och därav berättade min far: När de lagt omkring
"Pa-dan" på slupstocken tog bödeln sin stora ör och hogge "ämnat" <sup>(vår
mycket hemskt)</sup>
han arka te på hatten på-an, men då ble bara en rit skinnna
på hatten där öran fat. De hogge han te avre gången, men då ble
bara en likadan skinnna te. De la bödeln öran och strök den
under vänstra foten på Padan precis som en stryke en rakkniv
och så sa han någonting som ingen kunde "re" ^{tydli} och högg te tre gång
och då ramlade huret å-an och sa så-hära "Då skulle du inte gjort".
Det hade varit lantmäteri i byn och därav berättade förutnämnde
skypsten Blom: "En bonne gick för mjöcke mark uppe i "Hällamou"

män så får också landmjätarna gå där se den yttre dalen
och dra sin keja. Ja då hört man skraka. man ja vakt & sköte
för byse däröppre i Hållanen". Hållanen var belägen inlitt
Appelaryds bys gräns, och nämnde by är belägen i Bransbergs län.

Det fanns också en fulukmyntare i byn. Han hade försökt köpa
varor för pengar han tillverkat, men de var mycket slarvigt
tillkomna så att han nästan med ramma blev fast därför.

De uppblotta kulläderbilar hade han gjort formen genom
att prätta enkranor mellan bilarna då de var mjuka och sedan
låta dem torka. Ensam att borra ett hål i kanten erhölet han en
skruv. varigenom den smälta metallen instöptes i "formen". Det
blev fästningsstraff och han skötte sig så väl att han var
nära att frigöras före strafftidens slut, då han en dag miss-
handlade fängvaktaren, som sagt något ofördelaktigt
om honom. Det blev livstids straffarbete, men för mänskligt
uppförande efter den omnämnda miss-handeln frigavs han
efter ytterligare 10 år. Han var skicklig till att slida och
en dag då han smickade något inne hos oss, vid förs. bysk.

senk, kom den förut omtalade "ekelbassen", som då ännu var
barn i byn, och gick förbi ut på vägen: "Seh om ja hade
den här i kroppen på den där dj...^{och visad den stora klummen}...". (Det var nämligen den
som först anmält barnen för tillverkning av pengar. Kort där-
efter reste han genom släktingars hjälp till Sverige.

I mitt barndoms hem hölls strängt på ordning i lärande av bords-
morgen och aftonböner. När de i byn som vanligt var hemma var
jag den minste men jag var inte mer än c:a 6 år då jag måste
deltaga i läran. Vi skulle stå alla 3 i ring vid den öppna
spisel och i tur och ordning läsa morgon och aftonböner
vilka vi lärt oss "utan till" d. v. s. utan att se i någon bok. När vi
skulle äta läses också bordsbön både före och efter maten.

Före 12 års ålder fick ingen av oss sitta vid bordet. Vi skulle
"stå" för att växa forfarande. Maten bestod nästan alltid av gryn
sammansatt rågbröd, potatis, till stekt eller oast, eller, då det
ej fanns till, salt och vildkummin att laga lite till potatisen
av, samt sur s. k. löpsod mjölk. Någon gång blev det s. k.
"dopp" en slags grötligrande massa som tillagades av barn-

mjölk, färbalj, varmsed & lekmanan & smörjdes för att det ej skul-
le "bränna vid," samt vatten eller mjölk på gånge av mjölk. Då
mjölk ej fanns fick vi ibland sirups vatten i dess ställe. Jag var
minst 15 år gammal då vi hemman hos far och mor fick s.k.
sikkebröd. Fatrickarna var av trä. Gaffel fanns icke men en
hemmasmidad kniv hade var och en. Det var s.k. frång ordning
för Söndagsfirandet i mitt barnslamshen och, tror jag, i hela
byn och byggen. För gick västern varje söndag till Hällebergens
kyrka dit vägen på s.k. "gäddstigar" icke var mera än 1/2 mil. Icke förr
än han kom hem från kyrkan, eller omkring kl. 2. e.m. fick
vi barnen gå ut till byn att leka med andra barn. Lekarna för
barnen var: "dösten", "leka gömmen", "peta boll", "s.k. röggår" eller s.k. kloak
arbete. Om lekar och spel, var för många år sedan utlyst
en föreläsning om beskrifning av sådana, av bildningen Baro-
melom, Skutman, och Nordiska Museet varuti jag som pris för
uppsats om "Kloakarebollar" fick boken "Kampen och den gården".
De äldres lekar voro: Tyngdlyftning (oftast vinnare Skenar),
"Risa master", "Håll till", "Hålla förknyll" och dra fingerbrok.

Det var dock icke alltid så gemytlig som leken, ären blygsamt
och brätor grannar och fränder emellan förekom. En lunde i
byn hade som undantagsman på sin gård en äldre man.

Hans namn kan utlemnas men lunden kallade undantagsmannen:

"Min gamle grå katt" En dag då lunden inmundigat en blygsam-
de mängd brännvin, gick undantagsmannen till en annan

lunde i byn och bad att få gämma sig i hans stuga. Han fick
lägga sig i en säng och lundens lundskade en försvarlig mängd
sängkläder över honom. Mycket riktigt kom snart den berusade
och ropade om de gänt hans "grå katt". Nej det hade de icke.

Den berusade trängde så in på lunden, vilken stod och snickade
på något redskap för åkerbruket, och då den förre gick hast-
gripigt tillväga slog lunden honom i huvudet med en hammare
han hade i handen, så att ett äga trängde ut ur huvudet.

Min far och Blom hjälptes åt att bära in den slagne, (som sprang
ut ur huset och hoppade över ett högt stängsel för in som
skryade och blev liggande,) i Bloms stuga. Huv läkarkhjälp senare
ordnades ut, eller minnes jag ej, men första förband anlades.

en sjukvårds soldaten Holm i Lilla Ryplaryd. Hälledergas socken
vilken var ortens läkare för nästan alla krämpor som folk
hade. Banden som blev slagen levde länge efter denna händelse
och var nära 80 år då han dog. Liksom hos skogens furor var det
härnirke i den tidens folk. Den som slagit blev räddad men då
han ansågs ha handlat i nödarm och den slagne "slört utspridd"
blev han frikänd av Lära Märes Hjälsrätt.

Folk bodde på ännu naturliga ting fär i tiden. Jag tillåter mig
här skildra en händelse som tilldrog sig för c:a 30 år sedan i
en by som heter Blöthög i Århus socken, Kronobergs län. En medel-
ålders man hade köpt gården av en äldre bonde som hade berättat
om sig att kunna en del del hemliga ting som var förborgade
för vanligt folk. Den nye bondens hustru tyckte att fräskeln
hitt fähuset var för hög varför hon bad sin man och hennes
nästan full vuxna söner att de skulle säga bort en del av den
samma, ty sade han "jag vill inte säga fräskeln må mi Bjöl jämt"
(Bjölarna voro då så långa att de nästan stögade på marken). Då det
dröjde med arbetet tog han själv ibla med ~~sig~~ att säga

löst fräckeln en dag; men då kom den gamle ut och ropade av
alla krafter. "Å ta du da till din galning." Han lät sig icke hejda
varför han ropade ännu värre: "Du ska få se att du bli släckt
i laggen om du inte lät bli fräckeln". Några dagar efteråt
dog först en gris och snart efter en kalv, och då fick han reda
av den gamle, att om han lytt honom och lät bli fräckeln
vara, så hade djuren icke dött. Det hade visat sig att ormen
varit inlagda levande i utholkningar i fräckeln, ty där blev
femma ormsurangel. En vän till mig har talat om, att han
en dag då hans föräldrar nyss flyttat till en outalade gård,
på hästkullen, insucken under en takås, funnit en r. b. svartkaut-
lök spriden med blod. Han lät några rader i boken men blev
störd av något som han ej vet varifrån det kom varför han
genast lade tillbaks boken där han hittat samma. Han
hade dock hunnit läsa om hur man skulle gå tillväga för
att bota en häst som blivit "förgjord" av någon elak vä-
niska. Efter hans berättelse citeras: "Tag folkbräck och stryk det i
munnen på den förgjorda hästen och såg därvid: Du fuling

som förgjort denne häst, du skall ha hästens plågar, som du sofft
på som din hundbark." Meru haans icke med att läsa och då min
vän dagen efter köpte boken var den försunnen.

+ En annan person har berättat en liknande händelse och det
är knappast mer än 40 år sedan det hände: Jag köpte med min
häst vrinke (d.v. 8 plank och bräder) från ett sågverk i Århus län (S.M.).
Likt en järnvägsstation, varvid jag fann det bekrämare att
färdas på enskild bondes väg därför att här var mindre
branta och höga backar, och då mötte jag den gamla
odalmannen varvid han liksom på lek lät snörten av
sin pirka dragas över ryggen på min häst. Då jag åter
satt häst och vagn i rörelse hade vi icke kommit många ^{meter} framåt förr
än min häst visade tecken på trötthet och sedan stannade
gång efter annan för att slutligen definitivt vägra att draga
lasten vidare. Jag måste därför släppa hästen och lita lasten
hå kvar sedan jag lyckats få samma vid sidan av
vägen, så att andra kunde fram, och föra hästen fri
hem till gården. Då jag hört av andra, att mannen ifråga

Kunde en del brallkonster var jag på min vakt för att se om
något mera skulle hända. Några dagar efter kom samma per-
son och gick förbi min gård varvid min hund, som annars
närstän aldrig går skall då människor kom och gick förbi,
började skälla ursinligt: "Då va farligt vad din hund är
arg i då" menade bonden och fick av mig spantat svar:
"Ligg piskvästen om ryggen på-ann så tier han väl."

Utan att yttra ett enda ord gick mannen vidare sin väg
och dagen efter var också min häst bra, så att jag kunde
köra mitt virkes lass till bestämdestertan.

Minnen från arbete och liv ~~från~~ i glas bruket i Småland
under 1800-talet är skildrat av såväl mig som flera
andra i en liten brochyr betitlad Glasbrukets minnen,
utgiven av ^{1. kräft nr 3} Smålands museum, Väje, och redigerad av Länsmäns-
kvaren J. E. Underjörk år 1943. Jag skinner väl kanske en del del-
saker som inte är värda ens bläcket varmed tankar och min-
nen färlas på papper, tillit mig dock berätta en gammal
legend från Alphulls socken Botildabo i Tranobergs län:

I socknen finner en rätt talrik släkt vilken säväl många som frimodiga personer utmärker sig för mer än vanligt för att icke säga oräddig storlek och styrka. Om denna släkts anmoder berättade en man som själv är av samma släkt samt minst "barnar och en svär hand" hög. En dag var en kvinna ute på en åker som låg intill en skog, och skär av korn med handskära samt band. Kärvarna var gång han fått lagom till en rådan. Samt vanligt var då bland den arbetande almogens kvinnor, hade hon sitt barn med sig, och band em rebus av ylle mellan knäna som så träd på att skolen bildade en vagg. Allt emellanåt då han hundit en skärve stikade han bort åt barnet och upptäckte därvid att en mätlig stor kvinna kom ut ur skogen gick fram till vaggan och lyfte barnet saktis och varsamt därur. Kvinnan som skär kornet blev stel av skräck vilken förhöjdes till förundran då han såg "storkvinnan" ämt och varligt lägga barnet till sitt blottade bröst och giva det mjölk varefter han lika var samt som hon lagt upp barnet, hade det åter med i vaggan.

Det var detta barn som blev slammmoder till den stora slätt
med slammerna män och kvinnor som lever i Skjult och
angränsande socknar än i dag. Jag har ingen hört, som varmt
så ifrigt som min egen mor, för "vättar", "kossabett", o öfriga
hemliga väsen. Vi, hennes barn, varades ifrigt för att kasta ut
helt vatten för att icke därmed "skälla vätten". Själ hade
hon, efter eget påstående, blivit "kossabett" i ett finger som
alldrig blev läkt. För, som efter vad jag förstär var en varmt
kristen människa, trodde dock att det fanns allahanda mystiska
väsen såsom: "Skogsrå" (som av honom uttalades Skogsråvarn)
Sjöråvarn, Lövviskor m. fl. Han påstod att i den katolska
han läste ur som barn omkring 1848-1855 förefanns följande
passus: "Gud bevara oss för skogsrå, sjörå, lövviskor och mera
sådant." Jag har samlat och har i vårt hembyggda ^{samlingsar} en mängd
katteker av olika slag och årgångar, men alldrig funnit
det exemp. varann han talade.